
Presentació

Paquita Sanvicén

Coordinadora del Grup de Treball Poder i Llengua
als Territoris de Parla Catalana
IV Congrés Català de Sociologia

Si bé és habitual veure reflexions sobre els diferents vessants del poder en les revistes especialitzades de ciències socials, ho és menys trobar articles que parlin de llengua en publicacions que no siguin específiques de l'àmbit de l'educació o de la sociolingüística. La llengua és un element bàsic de l'estructura social i, per tant, un objecte d'interès i d'estudi important per a la ciència sociològica. Tanmateix, l'acció de la dictadura en la cultura catalana, i especialment en la llengua, i el naixement de la sociolingüística a Catalunya, en uns moments de lluita en què la llengua era element de combat, van fer que l'estudi i l'anàlisi de la llengua fossin un tema gairebé exclusiu dels estudis sociolingüístics i deixat de banda pels sociòlogics.

El canvi de situació sociopolítica, la superació de l'estat de resistència i la complexitat de l'escenari social actual on litiguen les llengües fan evident la necessitat de reflexionar-hi des d'una perspectiva més àmplia. En un moment en què, com diu Geertz, les fronteres no són ja entre estats, sinó a la ratlla de la pell, i en què, com queda a bastament demostrat en els diferents articles d'aquest monogràfic, la llengua o les llengües, en tant que són elements de poder, són part, com a elements de dissolució o diferenciació, d'aquestes fronteres, val la pena que les mirades siguin multidisciplinàries i diverses, i aprofitar les aportacions empíriques i teòriques de la sociologia.

Posats en relació, aquests dos conceptes, *llengua* i *poder*, amaguen una colla de relacions complexes que a voltes, tal vegada de manera interessada, s'han simplificat. El poder és un concepte en aparença simple. Weber el conceptualitza com a la capacitat que posseeixen els individus o grups d'afectar segons la seua voluntat la conducta d'altres ciutadans grups o col·lectivitats, encara que sigui contra els seus desitjos o interessos. Una dominació, d'uns per sobre

dels altres, que pot ser conscient, visible i clarament evidenciada, o inconscient, difusa i subtil.

La llengua no és només un sistema de signes ni té com a paper exclusiu la comunicació de les persones, sinó que té una funcionalitat social que va més enllà de la purament comunicativa. La llengua és instrumental i instrumentada, és la part més visible d'una cultura, en la catalana especialment. Està lligada a processos socials d'exclusió i inclusió, de conformació d'identitats simbòliques. És un valor preuat en el nom del qual es generen debats i controvèrsies en l'àmbit social i polític, que tenen repercussions en les representacions simbòliques i en les pràctiques i relacions socials quotidianes dels individus.

És, qui ho dubta, un element de poder. Com diu Emili Boix en el seu article, la llengua té un paper especial en les relacions de poder perquè alhora reflecteix i crea poder. Un dels poders més grans, com és sabut, és posar nom a les coses. Que siguin posats —o que siguin dits— en una llengua o en una altra diu, i també representa, coses i fets, fets i funcions socials. El poder determina un grau de desigualtat; la llengua és un element de poder, la llengua és, per tant, un instrument que crea afinitats i distàncies, que atansa o allunya l'accés a recursos escassos.

Per l'interès del tema, per la seua encara novetat a casa nostra i perquè la reflexió sobre la relació llengua-poder en la societat de transició en què estem immersos en l'actual escenari de dialèctica entre el global i el local és de renovada actualitat, en el IV Congrés de Sociologia celebrat a Reus l'abril de 2003, un dels grups de treball que s'hi van organitzar va ser Poders i Llengua als Territoris de Parla Catalana, que es va desenvolupar en tres subapartats temàtics que pretenien abastar l'estudi de tres dels vessants més interessants del binomi: *Poders, llengua i comunicació*; *Poders, llengua, cultura i identitat/s*, i *Poders, usos i estatus*. L'activitat del grup de treball es va cloure amb una taula rodona intitolada *Poder(s) i llengua(gües) en els territoris de parla catalana. Mirades i perspectives diverses*.

Parlàvem de poders, en plural, per tal de provocar una ampliació de la mirada analítica que anés més enllà d'observar l'àmbit estrictament polític, que és l'esfera en què s'identifica el poder quan es fa referència a la llengua. Poders heterogenis i canviants. No només és el poder polític el que afecta l'àmbit lingüístic, sinó també, com demostra Gentil Puig en el seu article, l'econòmic, l'empresarial, el mediàtic, el social, el jurídic, el comunitari tradicional, etc.

Els mitjans que posa a l'abast la societat xarxa van permetre posar a disposició de les persones interessades totes les comunicacions i ponències presentades que tenien suport escrit. L'interès de

---

les reflexions dels ponents de la taula rodona i altres aportacions paral·leles que es van fer van suscitar que ens plantegéssim la possibilitat de recollir-les i editar-les en un número monogràfic de la revista de l'Associació Catalana de Sociologia.

Aquest número monogràfic recull cinc articles elaborats des de perspectives geogràfiques i acadèmiques diferents. Gentil Puig fa un repàs a la particular relació entre les llengües i els poders, en plural, a la Catalunya Nord, i fa una anàlisi interessant i detallada de les diferents formes del poder que afecten la llengua, una reflexió extrapolable arreu. Dolors Mayoral planteja en el seu article un dels nuclis bàsics de la relació conceptual que tractem: l'educació. L'anàlisi de les dades de l'*Enquesta de la Regió Metropolitana* i de l'estudi *La societat xarxa*, d'Antoni Castells i el seu equip, li serveix per reflexionar sobre el paper del sistema educatiu actual en la formació i transmissió lingüística a les generacions escolaritzades segons l'actual marc legislatiu català. Emili Boix reflexiona sobre el paper de la llengua com a element de poder. La llengua, ens diu, reflecteix relacions de dominació i reproduïx relacions de poder, afirmació que argumenta a partir d'una anàlisi de les dades de l'*Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona* i de la reflexió sobre la relació llengua i poder en el debat de la Llei de política lingüística de 1997.

Miquel Nicolàs, per la seua banda, fa un retrat interessant de la situació de la llengua catalana al País Valencià i del conflicte amb els poders que l'afecten, i identifica tres grups de problemes distints: el contrast entre tradició i modernitat, l'alternativa entre consens i conflicte i l'alternança entre estructura i acció. Finalment, jo mateixa plantejo una mirada sobre un àmbit proper des del punt de vista acadèmic i professional, en què les relacions entre llengua i poder són indissolubles, com és la planificació lingüística, reflexionant sobre els aspectes de la societat multicultural actual que afecten, modulen o condicionen la presa de decisions i les estratègies d'intervenció lingüística.

Cinc articles que tracten el tema des de mirades diverses. Són només algunes de les possibles, un tast a una perspectiva d'investigació i anàlisi important i suggeridora que per força ha de créixer en el futur.